

עיתון אישי – תוצר לדוגמה

1212

תשפ"ו

1212

16.10.2025

המחיר: 13.50 ש"ח כולל מע"מ
למנוי: 1234*

חדשות בית הספר

בעל, גבירה, שפחה ושני ילדים- הרכב מנצח!?

אברהם ושרי הפכו מזוג חשוך לילדים למשפחה, אך למשפחה מורכבת:

בעל אחד, גבירה, שפחה ושני בנים. להתנהלות המורכבת ומרובת הקונפליקטים ביניהם, השפעה ניכרת על מערכות היחסים במשפחה עד כדי השלכות הוות גורל.

ויסנט רודס, שרה נותנת את הגר לאברהם כדי להיבנות ממנה.
האירוע שפתח את הקונפליקטים, הסכסוכים ואת ההשלכות הרות הגורל במשפחת אברהם.

מאת: רחל לוי

ההבטחה של אלוהים לאברהם כי "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל" (בראשית י"ב, פסוקים ג', ז') וההבטחה שאברהם יחבוק בן משלו (בראשית ט"ו, פסוק ד'), אינה מתיישבת עם עקרותה של שרי (בראשית ט"ז, פסוק א') ואמירתו של אברהם "הֲלוֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי" (בראשית ט"ו, פסוק ג'). שרי מחליטה לעשות מעשה. היא מציעה לתת לאברהם את שפחתה הגר לאשה, על מנת שתיבנה ממנה ואברהם יזכה לבן וכך תתממש ההבטחה שניתנה לאברהם על ידי אלוהים. ואכן "וַיָּבֹא אֶל־הָגָר וַתְּהַר" אבל כשהגר הרתה "וַיִּתֵּקֶל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ" (בראשית ט"ז פסוק ד'). הגר מתנשאת מעל שרי ומתייחסת אליה בזלזול. היא רואה את עצמה כיורשת את מקומה של שרי. מה שלא ניתן לשרי עד עכשיו, השיגה היא תוך זמן קצר כפי שרש"י טוען "אמרה שרי זו אין סתרה כגלויה מראה עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי מביאה ראשונה"

(רש"י, מאגר ספרות הקודש, בראשית ט"ז, פסוק ד' https://kodesh.snunit.k12.il/comment/t0116_4.htm)

מרקם היחסים בתוך המשפחה נפגם. מעבר להתנשאות של הגר שרי כועסת על אברהם לאור התנהגות הגר ואומרת לו "חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנִי נָתַתִּי שְׁפָחָתִי בְּחִיקָךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וְאֶקֶל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ" (בראשית ט"ז פסוק ה'). בדבריה שרה טוענת שאברהם גרם לה עוול ודורשת מאברהם שיעמוד לצדה באופן נחרץ. אברהם מצדו אומר לשרי "הִנֵּה שְׁפָחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי־לָהּ הַטֹּיב בְּעֵינֶיךָ". אברהם אינו נוקט עמדה ומגלה פסיביות לאור מערכת היחסים העכורה בין שרי והגר. בתגובה הפסיבית של אברהם שרי עושה מעשה. היא מענה את הגר וזו בורחת אל המדבר. הגר ובנה חווים קשיים במדבר, ובשיא ייאווה מתגלה אליה המלאך. המלאך מעודד את הגר מברך את בנה לעתיד, ומחזיר אותה לחיות תחת גבירתה. בשעה טובה בפרק כ"א יצחק נולד לשרי ואברהם. הקונפליקט בין הנשים הולך ומחריף, למקומם של הבנים בראש המשפחה וקבלת הירושה. במשנה שערך אברהם כשיצחק נגמל, שרי דורשת לגרש את הגר וישמעאל הבכור, לאחר שראתה את בן-הָגָר הַמְצָרִית, אֲשֶׁר־יִלְדָה לְאַבְרָהָם—מִצְחָק" (בראשית כ"א פסוק ט'). . מה זה מִצְחָק? איננו יודעים. ריבוי הפירושים למילה, מעיד על כך שמובנה אינו ידוע, אך

הפירושים שניתנו נועדו להצדיק את הגירוש. לדוגמא הרמב"ן מציג שלושה פירושים למילה מִצַּחֵק: "לשון עבודה זרה, לשון רציחה, לשון גלוי עריות, מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור ויורש פי שנים". (רמב"ן על בראשית כ"א פסוק ט', מאגר ספרות הקודש, https://kodesh.snunit.k12.il/comment/t0121_9.htm) לאחר שציחק, שרי מסבירה לאברהם שדרישתה נובעת מרצונה לדאוג שיצחק יקבל את כל ירושתם ולא יתחלק עם ישמעאל הבכור. בהתאם לחוק הירושה הבן הבכור זכאי לרשת פי שניים מאחיו ככתוב: "כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וְיִלְדוּ לוֹ בָּנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבֶּכֶר לְשִׁנְיָאָה: וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ לֹא יוֹכֵל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבֶּכֶר: כִּי אֶת הַבֶּכֶר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יִכִּיר לְתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצָא לוֹ כִּי הוּא רִאשִׁית אִנּוּ לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה" (בדברים כ"א פסוקים ט"ו-י"ז).

החוק שלפנינו מקביל למקרה בפרק כ"א של נישואין של גבר עם שתי נשים, אחת אהובה ואחת שנואה, והבן הבכור נולד לשנואה. התורה אוסרת עליו "לבכר", כלומר: להעדיף בבכורה את בן האהובה, ומצווה שהבכור האמתי, אף שהוא בן השנואה, יקבל את זכויות הבכור – לתת לו פי שניים מכל רכושו (כל אשר ימצא לו). שרי שמכירה את החוק פועלת כדי לבטל את הירושה לישמעאל הבכור על מנת שהחוק לא יתממש. לבכור את ישמעאל, כדי שהחוק לא יתממש.

אברהם עומד שוב באמצעו של קונפליקט בין שתי הנשים ובין שני הבנים. השאלה הנשאלת כיצד השפיעו הקונפליקטים על היחסים במשפחת אברהם? מהן ההשלכות של הקונפליקטים על משפחת אברהם? קונפליקטים אלה יוצרים מורכבויות בין הדמויות השונות ומטבע הדברים מעיבים על היחסים בתוך המשפחה.

מאת: רחל לוי

סוג הכתבה: מדור לבחירה- מדור רכילות

כותרת: לא כל מה שנוצץ הוא זהב- מי האחראי על הסדקים במשפחת אברהם?

(בראשית ט"ז פסוקים א-ו)

תמונת פפראצ'י של הצלם פטר פאול רובנס, שמדברת בעד עצמה- סדקים במשפחת אברהם
פטר פאול רובנס, "הגר עוזבת את בית אברהם", 1615-1617, שמן על בד. מאוסף מוזיאון ארמיטאז'. מתוך ויקישיתוף
<https://edu.929.org.il/enrichment/%D7%90%D7%91%D7%A8%D7%94%D7%9D-%D7%A9%D7%A8%D7%94-%D7%95%D7%94%D7%92%D7%A8/hagar-leaves-the-house-of-abraham/>

עד עתה הרמוניה, אמון ואידיליה אפיינו את הזוגיות של אברהם ושרי. אך מסתבר שהם הפכו לנחלת העבר במשפחת אברהם ואת מקומם תפסו קונפליקטים שגרמו להשלכות הרות גורל על המשפחה. בטח אתם שואלים, כיצד אני יודעת? ומה קרה? אז תקראו את הרכילות העסיסית במדור. כידוע שרי יזמה את נישואי הגר לאברהם כדי שתהרה לאברהם ותביא להם בן אבל מאז שהגר הרתה לאברהם היחסים בבית עלו על שירטון. מי אחראי לזה – הבעל, הגבירה או השפחה? לדעתי, ללא כל ספק, הגר היא האחראית על הסדקים במשפחה!

לפני שאתם מבקרים אותי, מרחמים על משהו או מאשימים במשהו, תקראו את כל הכתבה ואחר- כך תשפטו בעצמכם: אחרי שהרתה לאברהם, הגר קיבלה תעוזה והתנשאה מעל שרי גבירתה. הגר פתחה במלחמה. כתבנו למדור הרכילות משתמש בדבר החוקר אלחנן סמט לגבות את דבריו. אומר: "כך או אחרת, ודאי שהתנהגותה של הגר מגונה: לא זו בלבד שיש בה התאכזרות לאישה עקרה, אלא שיש בה גם כפיות טובה כלפי גבירתה, אשר נתנה אותה לאברם לאישה, ואשר בזכותה הרתה לו" (אלחנן סמט, "ותענה שרי" - האם "חטאה אמנו בעינוי הזה"? , דעת, <https://www.daat.ac.il/daat/tanach/samet/b3-2.htm>)

כתבנו אלחנן מטיל דופי בהתנהגותה של הגר ורואה בה התנהגות לא ראויה כלפי שרי העקרה, שהטיבה עמה בכך שנתנה לה להרות מאברהם. הוא רואה בהתנהגותה של הגר ככפיות טובה. והסאגה ממשיכה בין שרי לאברהם.

שרי הפגועה כועסת על אברם לאור התנהגות הגר ואומרת לו "חַמְסִי עָלַי אֲנִי נִתְּתִי לְשִׁפְחָתִי בְּחִיקָךְ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וְאֶקַּל בְּעֵינַיָּה יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ" (בראשית ט"ז פסוק ה'), שרי טוענת שאברהם גרם לה עוול ודורשת מאברם דבר מאוד הגיוני- שיעמוד לצדה באופן בולט יותר. והוא מצדו אומר לה שתעשה מה שהיא רוצה, " הִנֵּה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֹשִׂי לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ" (בראשית ט"ז פסוק ו'). אברהם התנהג בכפיות טובה

אחרי ההצעה הנועזת של אשתו שראתה את מצוקתו וכמיהתו לבן ובמקום להעמיד במקום את הגר הוא עוזב את שרי להתמודד לבד בזירה.

שרי מקבלת החלטה לענות את הגר "וְתַעֲנֶנָּה שָׂרִי". יש פערי מידע בנוגע לאופן העיניוין אך זה לא משפיע על הסוגיה שבה אנו עוסקים. חוק חמורבי הוא עוד הוכחה לחפותה של שרי וזו פעלה בצורה חוקית: "כי ייקח איש אישה והיא תיתן את שפחתה לבעלה, ותלד לו בנים, ואחר כך תשווה עצמה לגבירתה, גבירתה לא תמכור אותה, מפני שילדה בנים, אבל לעבדות תשיב אותה, ותמנה אותה בין השפחות" (גליה דורון, מתן שפחה לאישה, הספרייה ההוירטואלית של מט"ח, בראשית ט"ז, <https://www.lib.cet.ac.il/pages/printitem.asp?item=16968>)

חוק זה, מחייב את הגבירה להיבנות משיפחתה וכן מאפשר לה להחזיר את שפחתה לעבדות במקרה בו היא מתנשאת מעליה ובכך להשיב לה כגמולה בהתאם לתפיסת הגמול האישי. הגר בורחת מפניה ומביאה לסיומה של האידיליה. הגר ההרה נצפתה מסתובבת לבדה במדבר, הרחק מביתם של אברהם ושרי. היא נראתה תשושה ועייפה. היא זכתה להתגלות מלאך אלוהים, שדורש ממנה לחזור לשרי ולהתענות תחת ידיה. האם חזרה לבית אברהם כדרישה של המלאך? עד לסגירת המדור לא התקבלו פרטים נוספים. נמשיך ונדווח.

דבר העורך

מי האשם בהשלכות הרות הגורל במשפחת אברהם?

אין ספק שמשפחת אברהם ספגה השלכות הרות גורל בשל היחסים המורכבים במשפחה: כניסתה של השפחה הגר לתוך הזוגיות של אברהם ושרי ערערה את מערכת היחסים ההרמונית של אברהם ושרי. היחסים המורכבים בין הגר ושרי והדרישה הבלתי מתפשרת לגירושה, גורמים לבריחת הגר ובריחתה עם בנה ישמעאל למדבר שם היא מבקשת את מותה.

לדעתי, אין ספק שאין אשם או אחראי אחד למצב שנוצר ולכל אחד יש את חלקו למצב שנוצר: שרי עמדה בסיטואציות קשות ולעיתים נותרה לבדה בהתמודדות עמן. תחילה עקרותה העומדת בניגוד להבטחות שניתנו לאברהם. מסתבר שההחלטה לרצות את אברם ולתת לו את הגר שיבנו ממנה, התגלתה כקשה מנשוא עבורה. שרי פועלת ברגישות, בהוגנות ובאנושיות ובהתאם לחוק הנהוג במזרח הקדום יחד

עם זאת ייתכן שבתוך תוכה, היא לא הייתה שלמה עם ההצעה לאברהם וכי העקרות הציקה לה מאוד וגרמה למצב נפשי פגיע. על אף מצבה הנפשי הקשה, היא מוותרת על הזכות להיות אם שממנו יבנה עם גדול, ולהעניק את הזכות הזו להגר שפחתה. מצב פגיע זה ניהל אותה גם כשראתה את הגר בהריון מאברהם והמשיך בדרישתה לגרש ישמעאל את הגר וישמעאל להעלימם מחייה ומחיי אברהם, לאחר שראתה את ישמעאל מצחק במשתה של יצחק וגרם לה לחשוב רק על בנה יצחק ועל עניין הירושה. אברהם, שנעתר להצעת שרי בפרק ט"ז להיבנות מהגר, התנהג באדישות מוחלטת כלפי שרי כשהיא פנתה אליו לאחר התנשאות הגר ואמרה לו "חַמְסִי עָלַי--אֲנִי נָתַתִּי שְׂפָחַתִּי בְּחִיקָךְ, וְתָרָא כִּי הָרְתָה וְאֶקַּל בְּעֵינַיִךְ;; יִשְׁפֹּט יְהוָה, בִּינִי וּבִינְךָ" (בראשית ט"ז פסוק ה'). אברהם השאיר את הגר עם הבעיה: "הֲנֵה שְׂפָחַתְךָ בְּיָד--עֲשֵׂי-לָהּ, הַטֹּב בְּעֵינַיִךְ" (בראשית ט"ז פסוק ו') וייתכן שאם הוא היה מסייע לה אז עיניו הגר על ידי שרי היה נמנע. וייתכן שהכול היה נגמר אחרת כולל גירוש הגר וישמעאל בפרק כ"א. ייתכן והפאסיביות שנקט בה אברהם, גרמה לשרי להרגיש שהיא מתחרה בהגר על ליבו של אברהם, ערערו את בטחונה על מקומה אצל אברהם.

ניתן לחלוק על כך על כך לגבי אברהם ולאות בהתנהגותו רצון לשמור על סמכותה של שרי בפני הגר. ואם היה מגיב ומתערב, סמכותה של שרי הייתה נפגעת. נקודת זכות שחשוב להעלות היא שאברהם פעל בניגוד למצפוננו בגירוש הגר וישמעאל בפרק כ"א, והכול נעשה לטובת שלום הבית עם שרי. דבר היכול לחזק את הסברה שהוא רצה לשמור על סמכותה של שרי מול הגר בפרק ט"ז.

"יריית הפתיחה" של הפגיעה בהרמוניה המשפחתית הייתה של הגר, אשר החליטה להתנשא על שרי לאחר שהרתה לאברהם. ההתנשאות היא מרד, דבר שהוא נוגד את מעמדה כשפחה ואסור על פי חוקי המזרח הקדום, הנותנים גיבוי מוחלט לשרי לענות את השפחה במקרה שהיא מתנשאת. מצד שני, העינוי הוא בניגוד לערך האנושיות ובניגוד לערך קבלת השונה למרות שהוא חוקי. יש דרכים שאפשר להתמודד עימם מבלי שהאנושיות תיפגם. אם ננתק רגע מהדיון את חוקי המזרח הקדום ונחשוב על רגשותיה של הגר כאישה. עניין נוסף שעלה הוא האם מישוה חשב על תחושותיה של הגר כאשר שרי מציעה אותה לאברהם המבוגר כדי ששרי ואברהם ייבנו ממנה ויגדלו את הילד שלה?!

בנוגע לישמעאל, אפשר לייחס לו דבר אחד - התנשאות במשתה ליצחק בפרק כ"א בהקשר לכך שציחק: "וְתָרָא שָׂרָה אֶת-בֶּן-הָגֵר הַמִּצְרִית, אֲשֶׁר-יָלְדָה לְאַבְרָהָם--מִצְחָק" (בראשית כ"א פסוק ט'). ייתכן והתנשאות זו הזכירה לשרי את התנשאותה של הגר כלפיה. בפעם השנייה שרי הכועסת פונה לאברהם בדרישה: "גֵּרֶשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת, וְאֶת-בְּנָהּ.." (בראשית כ"א פסוק י') אך הסיבה לדרישה קשורה לחוקי ירושה ולדאגה לבנה "כִּי לֹא יִרְשׁ בֶּן-הָאִמָּה הַזֹּאת, עִם-בְּנֵי עִם-יִצְחָק" (בראשית כ"א פסוק י'). ייתכן שעניין המִצְחָק הוא לשון ירושה זאת אומרת, שבזמן המשתה אמר להם ישמעאל בהתרסה, שהוא מכיר את חוק הירושה לפיהם הבכור נוטל פי שנים. ישמעאל ציחק בשרי, והתגרה בה במקום מאד רגיש אצלה בנה יצחק. הוא גרם לשרי לגרשם למרות שהייתה לה אפשרות לפעול אחרת.

אין ספק שבמשפחת אברהם כולם שילמו מחיר וזה לא משנה מי באמת אחראי או אשם. האם זה היה באמת שווה?

מושגים

מושגים: הבטחה אלוהית, עבדות, חוק הבן הבכור היורש, חוקי מזרח קדום
תפיסות: תפיסת גמול, מידה כנגד מידה
ערכים: יחס ההומאני (כלפי הגר), מוסר, כפיות טובה, כבוד

מקורות

https://kodesh.snunit.k12.il/comment/t0116_4.htm
רש"י, מאגר ספרות הקודש, בראשית ט"ז, פסוק ד'
https://kodesh.snunit.k12.il/comment/t0121_9.htm
רמב"ן, מאגר ספרות הקודש, בראשית כ"א, פסוק ט'
https://www.daat.ac.il/daat/tanach/samet/b3-2.htm
אלחנן סמט, "ותענה שרי" - האם "חטאה אמנו בעינוי הזה"? אתר דעת,
https://www.lib.cet.ac.il/PAGES/item.asp?item=16968
דורון, מתן שפחה לאישה, הספרייה ההורטואלית של מט"ח, בראשית ט"ז,